

PERANAN ADJUNG DALAM BAHASA MELAYU: SATU ANALISIS TATABAHASA PERANAN DAN RUJUKAN

FATIHAH MD DOM
Universiti Kebangsaan Malaysia
fatimahmddom@gmail.com

NIRWANA SUDIRMAN
Universiti Kebangsaan Malaysia
nirwanasudirman08@gmail.com

NUR ATIKAH IBRAHIM
Universiti Kebangsaan Malaysia
atikahibrahim@gmail.com

ABSTRAK

Kebanyakan kajian lepas hanya meneliti adjung secara umum, iaitu sebagai penerang ayat. Kajian tentang adjung amat jarang dilakukan kerana peranannya dianggap kurang penting dalam ayat. Namun begitu, makalah ini bertujuan membincangkan peranan adjung secara terperinci. Adjung adalah unsur tambahan dalam ayat yang kehadirannya bersifat opsyenal yakni hadir atau tidak, ia tidak akan menjejaskan binaan sesebuah struktur ayat. Kehadiran adjung dapat diteliti dari pelbagai posisi dalam ayat. Data makalah ini diperolehi secara intuisi dan dianalisis dengan menggunakan pendekatan kualitatif berdasarkan teori 'Tatabahasa Peranan dan Rujukan'. Dapatan yang dilaporkan dalam makalah ini adalah, adjung berupaya mengubah pelbagai peringkat sama ada pada tahap klausa, inti dan nukleus dalam Struktur Berlapisan Klausa (SBK). Selain itu, makalah ini turut melaporkan bahawa adjung boleh hadir dalam ketiga-tiga peringkat lapisan klausa berkenaan secara serentak dalam sesebuah ayat. Oleh itu, makalah ini memperluaskan korpus ilmu Linguistik Melayu sedia ada, khususnya dalam bidang nahu kontemporari berdasarkan Tatabahasa Peranan dan Rujukan.

Kata kunci: adjung; preposisi; Tatabahasa Peranan dan Rujukan; struktur berlapisan klausa; bahasa Melayu

ADJUNCT ROLE IN MALAY: AN ANALYSIS OF THE ROLE AND REFERENCE GRAMMAR

ABSTRACT

Most previous studies only analyse adjunct as an adverb in general. Research on adjunct is rarely undertaken due to the assumption that its role is less significant in sentences. However, this paper intends to discuss the role of the adjunct in detail. Adjunct is an additional element in a sentence and its presence is optional. The presence or the absence of an adjunct has no affects to the construction of a sentence structure. The presence of adjunct can be analysed from various positions in a sentence. Data for this article was gathered by intuition. Qualitative approach was applied to analyse data based on the of 'Role and Reference Grammar' theory. The finding

reported in this article is that the adjunct can be modified at various stages in sentences whether at the level of the clause, core and the nucleus in a Layered Structure of Clause (LSC). In addition, this article also reports that the presence of adjunct in a sentence may take place simultaneously in all the three stages. Therefore, this article expands the existing corpus of knowledge on Malay linguistics, especially in the field of contemporary grammar based on Role and Reference Grammar.

Keywords: adjunct; preposition; Role and Reference Grammar; layered structure of the clause; Malay language

PENDAHULUAN

Nik Safiah Karim et al. (2010), menyatakan konstituen atau unsur yang menjadi pengisi dalam sesebuah ayat lazimnya terdiri daripada frasa nama, frasa kerja, frasa sendi nama dan juga frasa preposisi sebagai unsur intinya. Unsur inti ini boleh wujud secara bersendirian ataupun dengan sederetan penerang yang hadir sebelum keempat-empat pola berkenaan atau sesudahnya atau sebelum dan sesudah inti. Dalam hal ini, binaan empat jenis frasa berkenaan boleh terbentuk daripada satu perkataan ataupun sederetan perkataan. Sekiranya terbentuk oleh sederetan perkataan, maka terdapat dua jenis hubungan antara perkataan itu. Ciri yang pertama ialah perkataan yang merupakan inti bagi seluruh frasa nama itu sementara perkataan yang lain adalah penerangnya. Bahagian penerang inilah yang dinamakan adjung.

Penahu bahasa Melayu kebanyakannya menganggap frasa preposisi mempunyai fungsi sebagai unsur keterangan atau adjung (Nik Safiah Karim et al., 2010; Arbak Othman, 1981) atau adverba (Asmah Hj. Omar, 1980; Liaw Yock Fang & Abdullah Hassan, 1994). Fungsi preposisi sebagai keterangan atau adverba memperlihatkan bahawa kehadiran frasa preposisi dianggap tidak penting atau sebagai opsyenal sahaja. Malah Arbak Othman (1981: 175) menegaskan bahawa “tiap-tiap rangkai kata depan ini akan sentiasa berfungsi sebagai keterangan (adverba) dalam kalimat-kalimat tertentu bahasa Melayu. Ternyata berdasarkan kajian lepas juga, kajian mengenai adjung belum lagi dilakukan secara menyeluruh. Hal ini kerana, adjung hanya dianggap kurang penting dan hanya sebagai unsur minor dalam sesebuah ayat. Oleh itu, dalam makalah ini pengkaji cuba untuk membuktikan bahawa adjung sememangnya memainkan peranan penting dalam Struktur Berlapisan Klausa (SBK) dan kehadirannya berupaya mengubah ketiga-tiga lapisan ayat berkenaan. Teori *Tatabahasa Peranan dan Rujukan* diguna pakai sebagai dalam menganalisis ketiga-tiga lapisan ayat pada peringkat berkenaan.

PERMASALAHAN KAJIAN

Kajian mengenai adjung di Malaysia masih tidak menyeluruh. Hal ini kerana masih tiada penahu yang membincangkan secara mendalam mengenai adjung. Kebanyakan pengkaji lebih banyak menyentuh aspek adverba, iaitu salah satu unsur dalam adjung. Misalnya, kajian oleh Nik Safiah Karim et al. (2008) menjelaskan adverba adalah sebagai penerang kepada 4 frasa iaitu: frasa nama, frasa kerja, frasa adjektif dan frasa preposisi. Abdullah Hassan (2006) pula, membicarakan bahawa adverba menerangkan kata, frasa dan klausa kerja, adjektif dan adverba sendiri. Pengkaji yang membincangkan mengenai adjung hanyalah Asmah Hj. Omar (2009). Namun demikian, penerangan Asmah hanya berfokus kepada adverba kerana menurut Asmah kata adverba berfungsi pada adjung ayat.

Hal ini membuktikan kajian mengenai adjung tidak menyeluruh. Maka dengan itu, kajian ini perlu dijalankan bagi membuktikan bahawa adjung berperanan sebagai penerang dan mampu mengubah ketiga-tiga SBK. Jika dilihat kajian mengenai SBK dalam bahasa Melayu hanya pernah dilakukan mengenai operator oleh Ardiana Ali dan Maslida Yusof (2011) yang boleh mengubah SBK. Namun, kajian ini pula akan mengenal pasti sama ada adjung wujud atau tidak dalam ketiga-tiga struktur berlapis klausa sekaligus dapat membuktikan adjung juga mampu mengubah ketiga-tiga tahap dalam SBK Bahasa Melayu.

OBJEKTIF KAJIAN

Berdasarkan permasalahan yang dikemukakan, maka objektif kajian adalah untuk (i) mengenal pasti kehadiran adjung dalam Struktur Berlapis Klausa (SBK), (ii) menganalisis sama ada adjung wujud atau tidak dalam ketiga-tiga SBK dan (iii) membuktikan bahawa adjung sememangnya mampu mengubah ketiga-tiga SBK.

KAJIAN LEPAS

Asmah Hj Omar (1980) dalam *Nahu Melayu Mutakhir* menyatakan bahawa kata adverba merupakan kata yang berfungsi pada adjung ayat dalam struktur Subjek-Predikat-Objek-Adjung. Asmah juga, turut menyenaraikan kata adverba kepada 6 subsistemnya, iaitu kata adverba tempat, waktu, cara, gaya, harapan dan hakikat. Dari segi bentuk kata adverba pula, Asmah telah membahagikan kata ini kepada dua, iaitu bentuk kata selapis yang merangkumi *sana, situ, sini, tadi* dan *sekarang* manakala bentuk berlapis adalah kata adverba yang terbentuk daripada imbuhan awalan *se-* dan akhiran *-an*. Imbuhan awalan *se-* mempunyai fungsi sebagai pengubah golongan kata, iaitu mengubah kata nama, kata kerja utama, kata kerja bantu dan kata sifat kepada kata adverba. Misalnya, *sewaktu, sesudah, seperginya* dan *sebaiknya*. Akhiran *-an* pula, kata dasar berganda yang menerima imbuhan akhiran ini akan menghasilkan kata adverba. Contohnya, kata dasar *mati-mati* berubah menjadi adverba perhinggaan, iaitu *mati-matian*. Kata dasar kecil-kecil akan berubah menjadi adverba gaya, iaitu *kecil-kecilan* dan kata *mudah-mudahan* menjadi adverba harapan, iaitu *mudah-mudahan*. Jelaslah, melalui kajian Asmah adverba merupakan kata yang menduduki pada posisi adjung dalam ayat.

Dalam kajian Liaw Yock Fang dan Abdullah Hassan pula (71: 1994), mereka menggunakan istilah kata keterangan untuk merujuk kepada adjung atau adverba. Menurut mereka, kata keterangan adalah satu golongan kata yang agak berlainan sifatnya dengan kata keterangan yang dibincangkan oleh Za'ba yang menggunakan istilah sifat kata sementara Asmah Hj. Omar menggunakan adjung untuk merujuk kepada adverba. Hal ini demikian kerana, semua golongan kata yang dibincangkan Za'ba dan Asmah Hj Omar boleh berdiri sendiri. Namun, menurut Liaw Yock Fang dan Abdullah Hassan, kata keterangan adalah kata nahuan atau struktural yang tidak mempunyai kata penanda yang dapat membezakan diri daripada golongan kata lain kerana kata keterangan tidak mempunyai kata penanda yang tersendiri. Ada beberapa fungsi kata keterangan, iaitu sebagai penerang kata kerja, penerang kata sifat, penerang kepada kata keterangan yang lain dan sebagai penerang ayat. Mereka telah membahagikan kata keterangan kepada lima golongan, iaitu kata keterangan cara, masa, tempat, penentu dan darjah.

Seterusnya, Nik Safiah Karim et al. (2010: 289) pula menyatakan bahawa kata adverba ialah perkataan yang menerangkan kata kerja, kata adjektif, kata nama dan frasa segi nama dari segi cara, masa dan tempat. Malah, Nik Safiah Karim et. al juga telah mengelompokkan kata

adverba kepada empat bentuk kata adverba jati (*kelmarin, begini, barangkali*), kata adverba yang asalnya kata adjektif (*kencang, besar, kuat*), kata adverba yang asalnya kata kerja (*mengiring, mengawan, berkilat*) dan kata adverba bentuk gandaan (*pura-pura, betul-betul, kecil-kecilan*).

Thomson dan Martinet (1980:55) pula menjelaskan bahawa adverba dalam bahasa Inggeris terbahagi kepada lapan jenis berdasarkan fungsi dan makna adverba tersebut, iaitu *adverb of manner, adverb of place, adverb of time, adverb of frequency, adverb of degree, interrogative adverb, relative adverb dan adverb of certainty*. Menurut mereka, *adverb of manner*, biasanya hadir bersama *verb of action*. Selain itu, adverba ini digunakan untuk menjawab pertanyaan “*how*” ? dan biasanya hadir setelah *direct object*, atau setelah kata kerja. *adverb of place* pula, biasanya menerangkan kata kerja. Di samping itu, adverba ini juga bertujuan untuk menjawab pertanyaan “*where*” atau *in what direction?* Sama seperti *adverb of manner*, adverba ini juga, biasanya ditempatkan selepas *direct object* atau selepas kata kerja manakala *adverb of time*, pula menerangkan mengenai waktu terjadinya sesuatu peristiwa. *adverb of frequency*, pula menerangkan frekuensi sesuatu pekerjaan dilakukan atau peristiwa terjadi, misalnya *usually, always, often, sometimes, rarely, scarcely, and hardly ever*. Adverba seterusnya yang dinyatakan oleh mereka adalah *adverb of degree*. Adverba ini merupakan keterangan yang menjelaskan tingkat, darjah atau seberapa jauh sesuatu hal itu. Misalnya, *very, too, rather, extremely, dan fairly*. Manakala *interrogative adverb*, pula keterangan yang digunakan untuk membuat pertanyaan misalnya, *why, where, how, dan how long*. Jenis adverba seterusnya, yang nyatakan oleh mereka ialah *relative adverb*, iaitu kata keterangan yang berfungsi sebagai penghubung dalam ayat, misalnya *therefore, more over, besides, although dan however*. Adverba terakhir, menurut Thomson dan Martinet ialah *adverb of certainty*, iaitu adverba yang berfungsi menghubungkan dua ayat menjadi satu ayat.

Kajian seterusnya, dalam bahasa Inggeris mengenai adverba dijalankan oleh Quirk Randolp (1973). Walau bagaimanapun, Randolp menggunakan istilah *subjunct* untuk kata keterangan (adverba), yang berfungsi untuk menambahkan atau mengurangi makna yang terdapat dari elemen yang terkandung dalam klausa. Menurut mereka, *subjunct* secara dasarnya terbahagi kepada dua sub bahagian iaitu *wide orientation* dan *narrow orientation*. *Wide orientation* merupakan kata keterangan yang memberi pengaruh kepada seluruh makna elemen dalam klausa dimaksud, biasanya secara sintaksis terletak di awal ayat. Misalnya, *architecturally* dan *frankly* yang menerangkan seluruh elemen dalam klausa. Manakala, *narrow orientation* iaitu kata keterangan yang lebih menekankan pada elemen yang di maksud dalam klausa, namun bukan seluruh elemen klausa. Biasanya secara sintaksis, ia terletak di hadapan elemen yang ditekan (*emphasized*). Selain itu, jenis yang termasuk dalam *narrow orientation*, adalah *emphasizer, intensifier dan focusing*.

Dalam kajian yang dilakukan oleh Pavey (2010: 206), beliau membincangkan adjung yang dikatakan boleh memodifikasikan ketiga-tiga peringkat dalam Struktur Berlapisan Klausa (SBK), iaitu nukleus (*nucleus*), inti (*core*) dan klausa (*clause*). Malah Pavey turut membuktikan proses modifikasi ini dengan representasi konstituen dalam rajah SBK. Menurut Pavey, adjung yang boleh memodifikasikan peringkat nukleus merujuk kepada jangka masa atau selesainya sesuatu peristiwa seperti adverba *completely* dan *continuously*. Bagi adjung yang boleh memodifikasikan pada peringkat inti pula, menerangkan masa dan tempat (*yesterday, here*) sesuatu peristiwa, kadar (*quickly*) dan juga cara (*carefully*). Seterusnya, adjung yang boleh memodifikasi keseluruhan klausa melibatkan operator epistemik (*probably*) dan pembuktian (*evidently*).

Kajian yang meneliti mengenai SBK dalam bahasa Melayu pula telah dilakukan oleh Ardiana Ali dan Maslida Yusof (2011). Dalam kajian tersebut, Ardiana dan Maslida meneliti bentuk dan peranan operator dari aspek sintaksis berdasarkan teori Tatabahasa Peranan dan Rujukan. Mereka menggunakan kata tugas yang disenaraikan dalam *Tatabahasa Dewan* sebagai asas analisis operator bahasa Melayu. Dalam kajian ini, mereka telah menyenaraikan lima jenis operator dalam bahasa Melayu, iaitu aspek, status, modaliti, arah, penafian, pembuktian dan ilokusionari. Setiap operator ini mempunyai peranannya dalam SBK, iaitu sebagai operator aspek, penafian dan arah yang mengubah suai ayat pada peringkat nuklues, operator modaliti pula mengubah suai peringkat inti dan seterusnya operator status, bukti dan ilokusionari pula mengubah suai ayat pada peringkat klausa.

Seperti yang telah dijelaskan pada awal kajian, adjung dikatakan sebagai unsur sekunder dalam suatu binaan linguistik yang boleh digugurkan tanpa menjejaskan binaan tersebut. Dalam hal ini, tidak banyak kajian yang membincangkan mengenai adjung kerana peranannya dianggap remeh dan tidak penting dalam sesebuah ayat. Maka, pengkaji optimis dengan adanya kajian seumpama ini pastinya dapatlah menambahkan korpus ilmu linguistik kontemporari khususnya bidang yang membicarakan soal nahu bahasa Melayu. Tambahan lagi, kajian ini turut menggunakan teori Tatabahasa Peranan dan Rujukan (TPR) sebagai panduan utama dalam menganalisis data.

TEORI TATABAHASA PERANAN DAN RUJUKAN (TPR)

Menelusuri sejarah teori Tatabahasa Peranan dan Rujukan (TPR), ia merupakan teori Struktural yang diperkenal dan dibangunkan oleh Foley dan Van Valin (1984), diperhalusi dan diperkembangkan lagi oleh Van Valin (1993) serta disambung kemudiannya oleh Van Valin dan La Polla (1997). Nama bagi teori ini terbit daripada penekanan kepada interaksi bagi faktor peranan (semantik) dan faktor rujukan (pragmatik). TPR juga dikatakan bermula dengan mengklasifikasikan predikat berdasarkan kelas-kelas *Aktionsart*. *Aktionsart* berasal daripada bahasa Jerman yang bermaksud *bentuk lakuan*, iaitu kelas leksikal yang dianggotai oleh sesuatu kata kerja berdasarkan kepada jenis proses dan keadaan. Vendler (1967) telah membahagikan empat jenis kata kerja berdasarkan contoh bahasa Inggeris. Kata kerja tersebut terbahagi kepada kelas kata kerja keadaan, kata kerja aktiviti, kata kerja penyelesaian dan juga kata kerja pencapaian. Merujuk kepada kata kerja Vendler (1967), ramai ahli bahasa yang telah mengambil atau mendefinisikan semula skema beliau ini mengikut pandangan masing-masing. Misalnya, Dowty (1979), memperkenalkan klasifikasi kata kerja bahasa Inggeris untuk empat jenis kata kerja sebagaimana dicadangkan oleh Vendler. Dalam hal ini, beliau bukan sahaja memberikan taksonomi bagi kata kerja, tetapi juga cuba menerangkan mengapa setiap kategori atau gabungan kategori mempunyai ciri-ciri yang sedemikian. Malah Dowty, telah mencadangkan agar ujian sintaksis dan semantik diaplikasi untuk membezakan kelas kata kerja tersebut. Ujian sintaksis dan semantik yang dicadangkan oleh Dowty ini kemudiannya dimodifikasikan oleh TPR untuk membezakan kelas *Aktionsart* (Maslida Yusof, 2012).

Dalam TPR, mengutarakan tiga representasi utama iaitu representasi struktur sintaksis ayat, representasi semantik dan juga representasi struktur maklumat yang berfokus pada ujaran. Namun, makalah ini hanya akan memfokuskan perbincangan mengenai TPR dengan memperlihatkan interaksi antara komponen sintaksis (struktur) yakni menganalisis fungsi adjung dalam ketiga-tiga struktur berlapisan klausa.

STRUKTUR BERLAPISAN KLAUSA (SBK)

Ardiana Ali dan Maslida Yusof (2011), dalam teori Tatabahasa Peranan dan Rujukan (TPR) representasi sintaksisnya digambarkan melalui Struktur Berlapisan Klausa (SBK). Terdapat dua komponen penting dalam SBK, iaitu representasi konstituen dan unjuran operator. Kehadiran adjung dikatakan boleh dibuktikan dengan representasi konstituen. Dalam hal ini, terdapat dua unsur yang memainkan peranan penting dalam sintaksis sesuatu bahasa yakni pertentangan antara elemen predikat (predikat dan argumen) dengan elemen bukan predikat (sipian). Elemen predikat lazimnya terdiri daripada kata kerja manakala, frasa nama (FN) dan frasa preposisi (FP) yang bukan argumen kepada predikat dipanggil sebagai bukan argumen. Tambahan lagi, predikat hanya merujuk kepada elemen predikat, iaitu kata kerja, kata adjektif atau beberapa jenis kata nominal (Van Valin & Lapolla, 1997).

Dalam klausa pula, terdapat beberapa FN dan FP, sebahagian daripadanya merupakan argumen semantik kepada predikat dan sebahagiannya pula bukanlah argumen kepada predikat. Kedua-dua elemen ini perlulah dibezakan. Salah satu cara untuk melihat perbezaan tersebut ialah melalui kehadiran adjung atau sipian. Struktur Berlapisan Klausa (SBK) terdiri daripada nukleus, inti, sipian, slot prainti (SPrI) dan juga slot pascainti (SPaI). Slot prainti dan pascainti berada dalam komponen klausa tetapi berada di luar posisi inti. SBK juga turut mempunyai dua elemen yang lain iaitu posisi berasingan kiri (PBK) dan posisi berasingan kanan (PBKn). Kedua-dua posisi ini mengandungi unsur-unsur seperti adverba dan frasa preposisi yang biasanya dipisahkan oleh kesenyapan atau hentian intonasi. Kesemua komponen ini menjadi unsur penting yang membina struktur ayat berkenaan.

Adjung

Subjek dan predikat dikatakan elemen penting dalam sesebuah ayat. Kedua-dua fungsi berkenaan berperanan untuk membentuk sesebuah ayat menjadi gramatis atau tidak. Manakala, unsur yang mengisi kedua-dua komponen berkenaan ialah inti dan penerangnya iaitu adjung. Asmah Hj. Omar (1980) menyatakan kata adverba merupakan kata yang berfungsi pada adjung ayat dalam struktur subjek-predikat-objek-adjung. Kata adverba ini terbahagi kepada dua bentuk, iaitu bentuk kata selapis seperti *sana, situ, sini, tadi* dan *sekarang* manakala bentuk berlapis terdiri daripada kata adverba yang terhasil daripada imbuhan awalan *se-* dan akhiran *-an*, manakala Liaw Yock Fang dan Abdullah Hassan (1994) menggunakan istilah kata keterangan untuk merujuk kepada adjung atau adverba. Mereka telah membahagikan kata keterangan kepada lima golongan iaitu kata keterangan cara, masa, tempat, penentu dan juga darjah. Seterusnya, Nik Safiah Karim et al. (2010) pula menyatakan kata adverba berfungsi untuk menerangkan kata kerja, kata nama dan frasa sendi nama dari segi cara, masa dan tempat seperti dengan berhati-hati, kelmarin dan di padang. Dalam hal ini, kata adverba boleh hadir di hadapan dan belakang frasa dan bukanlah unsur yang wajib hadir dalam sesebuah ayat.

Adjung juga dikenali sebagai sipian yakni berada di luar inti dikenali sebagai elemen opsyenal disebabkan kemampuannya untuk dikekalkan atau digugurkan dalam sesebuah ayat. Adjung boleh jadi sama ada adverba atau *modifiers*. Yang diperlukan oleh predikat serta merupakan unit sintaksis (Ardiana Ali & Maslida Yusof, 2011). Terdapat juga sarjana Barat yang membincangkan adjung dalam bahasa Inggeris. Antaranya, Emma L. Pavey (2010) ada membincangkan adjung bahasa Inggeris. Dalam hal ini, menurut Pavey adjung dikatakan boleh modifikasi pada ketiga-tiga peringkat dalam SBK, iaitu nukleus (*nucleus*), inti (*core*) dan klausa

(*clause*). Beliau membuktikan proses modifikasi ini dengan representasi konstituen dalam rajah SBK.

Oleh itu, berdasarkan definisi oleh para sarjana tempatan jelas menunjukkan bahawa adjung dalam bahasa Melayu dibincangkan sebagai kata adverba dalam kajian tempatan dan hanya Pavey (2010) sahaja yang memperlihat peranan adjung dalam SBK namun perbincangan Emma hanya mengenai adjung dalam bahasa Inggeris. Atas sebab tersebutlah, perlunya perbincangan mengenai adjung dalam bahasa Melayu diteliti peranannya dengan menggunakan teori TPR. Dalam SBK, adjung berada di bawah nodus periferi atau sipian. Maka, dalam konteks makalah ini, adjung akan dirujuk sebagai unsur yang bukan argumen kepada predikat.

Perbezaan Adjung Dan Argumen dalam SBK

Terdapat perbezaan antara adjung dan argumen dalam SBK. Adjung merupakan unsur penerang dalam ayat yang boleh hadir secara opsyenal, sementara argumen pula unsur pelengkap yang wajib hadir dalam ayat. Jika sesuatu argumen itu tidak hadir, maka ayat tersebut tidak dianggap lengkap serta menjejaskan kegramatisan ayat. Salah satu unsur yang boleh menjadi penerang dan argumen dalam ayat ialah preposisi (FP). Seterusnya untuk membezakan preposisi dari segi fungsinya sebagai adjung mahupun sebagai argumen, maka kehadirannya dalam sesebuah ayat perlu dilihat. Jika sesuatu preposisi itu boleh hadir secara pilihan maka ia merupakan adjung dalam ayat tersebut, manakala jika ia hadir sebagai pelengkap yang tidak boleh digugurkan, maka ia merupakan argumen dalam ayat tersebut.

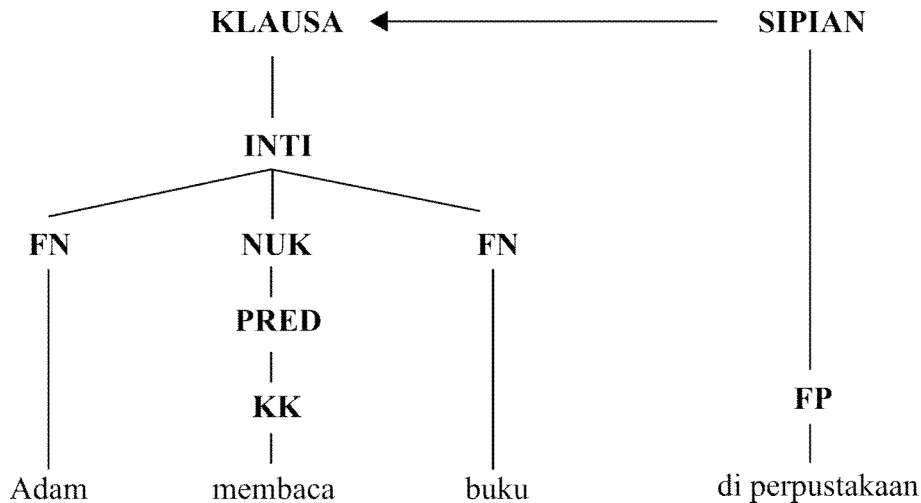
Status preposisi atau preposisi sebagai adjung dapat dilihat kehadirannya dalam konteks binaan ayat pasif *di-* bahasa Melayu. Dalam kajian Kartini dan Nomoto (2011) (dalam Kartini Abd Wahab, 2013:32) misalnya, mereka menjelaskan bahawa adjung yang diwakili oleh FP *oleh*, muncul sebagai unsur yang bersifat opsyenal dan dapat berada dalam kedudukan yang bebas dalam struktur ayat pasif, sama ada di tengah ayat, di akhir ayat mahupun diawal ayat misalnya:

1. a. Baju baru (baharu) dibeli [FP **oleh ibu**] untuk awak.
b. Baju baru (baharu) dibeli untuk awak [FP **oleh ibu**].
c. [FP **Oleh ibu**], baju baru (baharu) dibeli untuk awak.

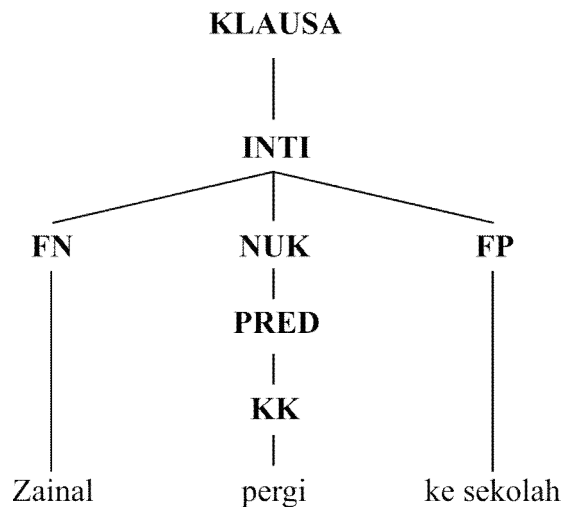
Seterusnya beberapa contoh yang berikut, akan menjelaskan lagi perbezaan fungsi frasa preposisi dalam ayat:

2. Adam membaca buku **di perpustakaan**. (preposisi sebagai penerang atau sipian)
3. Zainal pergi **ke sekolah**. (preposisi sebagai argumen kepada predikat utama)
4. Adam membaca buku.
5. *Zainal pergi.

Dalam contoh ayat yang dikemukakan, dapat dilihat perbezaan fungsi frasa preposisi, iaitu sebagai penerang atau sipian dalam ayat 2, dan sebagai argumen kepada predikat utama dalam ayat 3. Jika frasa preposisi itu berfungsi sebagai penerang, maka ia tidak menjejaskan kegramatisan ayat sekiranya digugurkan seperti dalam ayat 4, manakala jika frasa preposisi merupakan argumen kepada predikat utama, maka ia akan menyebabkan ayat menjadi tidak gramatis sekiranya ia digugurkan seperti dalam ayat 5. Oleh sebab itu, dalam SBK, frasa preposisi yang berfungsi sebagai adjung akan hadir di bawah nodus sipian sementara frasa preposisi yang hadir sebagai argumen akan hadir di bawah nodus frasa preposisi (FP) sebagai argumen. Berikut merupakan SBK yang memperlihatkan perbezaan ini, iaitu:

RAJAH 1. Frasa Preposisi Berfungsi sebagai Sipian (Adjung)

RAJAH 2. Frasa Preposisi Berfungsi Sebagai Argumen

Berdasarkan rajah 1 dan 2, dapat dilihat perbezaan fungsi frasa preposisi sebagai sipian dan argumen. Hal ini memperlihatkan frasa preposisi (*di perpustakaan*) sebagai sipian berada di bawah nodus sipian yang boleh hadir secara pilihan bagi ayat *Adam membaca buku*, sementara frasa preposisi (*ke sekolah*) merupakan argumen kepada predikat utama, iaitu *pergi*.

ANALISIS PERANAN ADJUNG DALAM BAHASA MELAYU

Berdasarkan pembincangan awal sebelum ini telah dijelaskan bahawa adjung boleh menduduki tiga kategori, iaitu pada peringkat klausa, inti dan nukleus. Berdasarkan analisis yang telah dibuat, adjung dikatakan mampu mengubah setiap lapisan klausa dalam bahasa Melayu, iaitu adjung boleh memodifikasikan klausa, adjung boleh memodifikasikan inti serta adjung juga boleh memodifikasi nukleus. Kesemua adjung ini hadir pada posisi sipian (*periphery*) dalam SBK. Sebagai pembuktian, beberapa pewajaran akan diberikan melalui representasi sintaksis bahawa adjung sebenarnya turut mengubah SBK dalam bahasa Melayu.

Adjung Memodifikasikan Klausa

Adjung yang boleh memodifikasi klausa merupakan adjung yang hadir di bawah nodus sipian yang dipancangkan pada bahagian klausa dalam SBK. Emma L. Pavey (2010) menyatakan bahawa adjung yang boleh mengubah suai pada peringkat klausa dalam bahasa Inggeris melibatkan dua operator, iaitu epistemik (kemungkinan) dan *evidential* (pembuktian). Operator yang dimaksudkan ialah kategori-kategori kata yang biasanya dilihat seperti aspek dan masa dan juga unsur yang jarang-jarang diketahui seperti pembuktian atau *evidential*. Epistemik merupakan kemungkinan atau kebarangkalian sesuatu maklumat atau hal yang diujarkan manakala *evidential* atau pembuktian pula merujuk kepada pembenaran atau kesahihan sesuatu maklumat atau peristiwa. Selalunya dalam bahasa Inggeris, operator dikelaskan dalam golongan kata bantu (Ardiana Ali & Maslida Yusof, 2011: 8).

Dalam bahasa Melayu, adjung yang boleh memodifikasikan klausa turut melibatkan operator epistemik dan *evidential*, namun terdapat satu lagi adjung yang boleh mengubah suai pada peringkat ini, iaitu penerang lokasi. Berikut adalah contoh bagi adjung yang terlibat pada tahap klausa seperti:

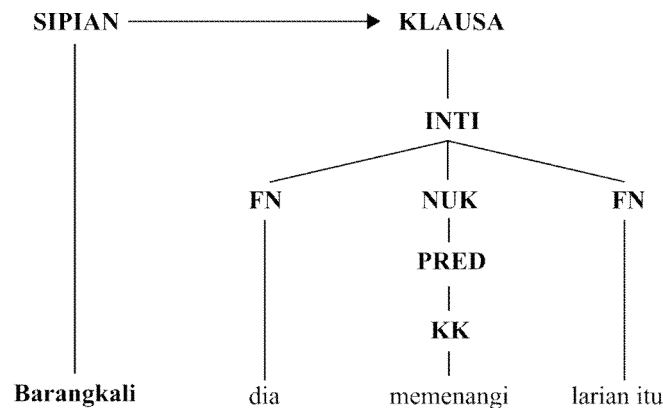
JADUAL 1. Contoh Adjung pada Peringkat Klausa

Adjung	Contoh
epistemik	barangkali, mungkin, agaknya
<i>evidential</i>	benar-benar, memang, pasti semestinya, sungguh, tentu, sesungguhnya
penerang lokasi	di-, dari, ke-, pada, kepada

Berikut merupakan contoh ayat yang mengandungi adjung yang boleh memodifikasi atau mengubahsuai klausa bahasa Melayu misalnya dalam beberapa contoh di bawah:

6. **Barangkali** dia memenangi larian itu. (epistemik)
7. Adam **benar-benar** meminati seni lakon. (*evidential*)
8. Atikah membaca buku **di perpustakaan**. (lokasi)

Sehubungan dengan hal itu, merujuk kepada tiga ayat di atas, ketiga-tiga adjung dalam ayat tersebut telah mengubah suai struktur klausa. Perkara ini dapat dibuktikan dengan representasi SBK seperti berikut, berdasarkan contoh ayat 6:

RAJAH 3. Adjung pada Peringkat Klausa dalam SBK

Berdasarkan rajah 3, dapat dilihat bahawa *barangkali* merupakan unsur penerang kepada keseluruhan klausa *dia memenangi larian itu*. Hal ini demikian kerana *barangkali* telah membawa perubahan kepada keseluruhan klausa *dia memenangi larian itu*. Di samping itu, dengan kehadiran adjung epistemik ini, maka ia telah menghasilkan ketaksaaan makna bagi ayat tersebut, iaitu kemungkinan dia menang atau tidak memenangi larian. Oleh sebab itu, adjung epistemik *barangkali* ini telah hadir dalam nodus sipian yang telah dipancangkan pada peringkat klausa.

Adjung Memodifikasikan Inti

Menurut Pavey (2010), adjung yang boleh mengubah pada peringkat inti pula dapat diungkapkan melalui 3 makna. iaitu adverba *masa* (masa atau waktu peristiwa itu berlaku), *kadar* (ukuran bagi sesuatu peristiwa) dan *cara* (kaedah atau cara yang digunakan bagi menerangkan sesuatu peristiwa). Adjung ini hadir di bawah nodus sipian yang dipancangkan pada peringkat inti dalam SBK. Dalam Bahasa Melayu, ketiga-tiga jenis adverba ini turut mengubah SBK pada peringkat inti. Berikut merupakan contoh bagi abverba ini, misalnya:

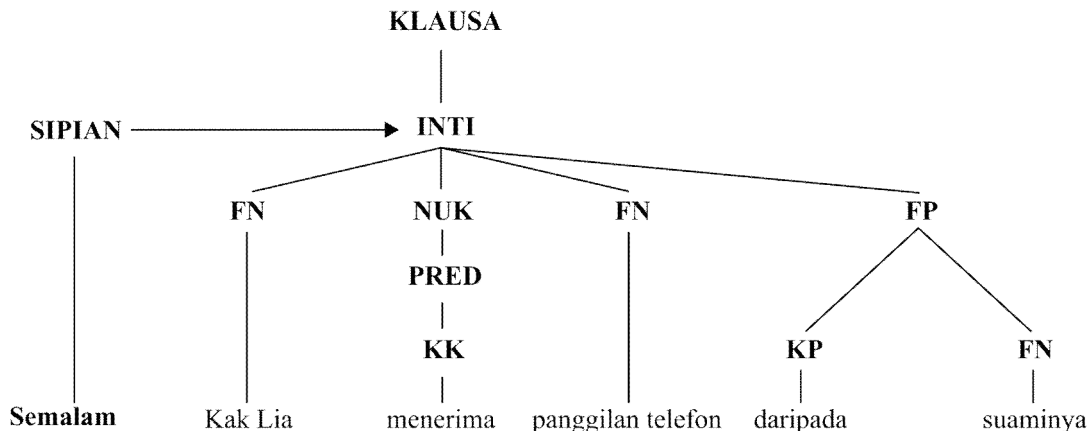
JADUAL 2. Contoh Adjung pada Peringkat Inti

Adjung (Adverba)	Contoh
masa	semalam, kelmarin, tadi, sekarang, sekejap, sebentar, esok
kadar	dengan perlahan-lahan, dengan cepat, dengan laju, dengan pantas,
cara	dengan berhati-hati, dengan cermat, dengan lembut, dengan teratur

Beberapa contoh ayat yang memperlihatkan kemunculan adverba sebagai penerang jenis ini adalah seperti yang berikut:

9. **Semalam** Kak Lia menerima panggilan telefon daripada suaminya. (masa)
10. Itah mengepos surat itu **tadi**. (masa)
11. Dia melintas jalan **dengan berhati-hati**. (cara)
12. **Dengan laju** Fazura memecut kereta. (kadar)

Merujuk dengan ayat-ayat di atas, adverba-adverba tersebut telah mengubah suai struktur inti. Perkara ini dapat dibuktikan melalui representasi SBK berdasarkan ayat 9:

RAJAH 4. Adjung pada Peringkat Inti dalam SBK

Berdasarkan rajah 4, *semalam* yang merupakan unsur penerang kepada bahagian inti, iaitu *menerima panggilan telefon daripada suaminya*. Hal ini demikian kerana *semalam* menerangkan masa berlakunya *peristiwa menerima panggilan telefon*. Dengan kehadiran kemunculan adverbs masa ini, maka ia telah memberi penerangan masa terhadap inti. Oleh sebab itu, adjung *semalam* hadir pada nodus sipian yang dipancarkan pada peringkat inti sekaligus ia telah mengubah suai peringkat inti.

Adjung Memodifikasikan Nukleus

Seterusnya, perbincangan mengenai adjung yang boleh memodifikasikan nukleus. Pavey (2010) menyatakan bahawa sipian adjung pada peringkat nukleus biasanya membekalkan maklumat tempoh masa atau selesainya sesuatu peristiwa. Sementara itu, dalam bahasa Melayu pula, sipian adjung turut melibatkan maklumat tentang tempoh masa atau selesainya sesuatu peristiwa seperti yang diperkatakan oleh Pavey. Walau bagaimanapun, terdapat unsur penerang yang lain boleh mengubah suai nukleus bahasa Melayu, iaitu penerang adjektif (penerang sifat bagi peristiwa itu biasanya melibatkan perasaan) dan penerang penegasan (penegasan bagi sesuatu peristiwa). Berikut adalah senarai adjung yang boleh mengubah suai nukleus seperti:

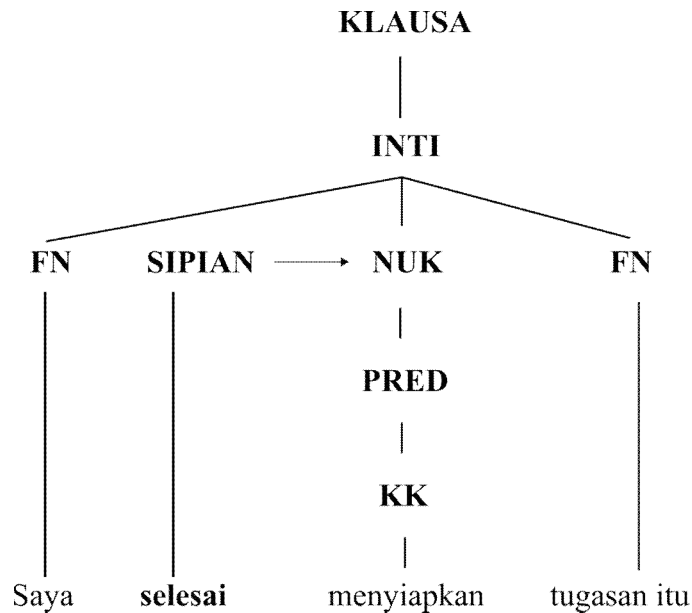
JADUAL 3. Contoh Adjung pada Peringkat Nukleus

Adjung	Contoh
tempoh masa	jarang-jarang, selalu, sering kali, kadang-kadang
selesainya peristiwa	selesai, telah, sudah
penerang adjektif	besar, kecil, lebar,
penerang penegasan	benar-benar, betul-betul, sungguh-sungguh

Berikut adalah contoh bagi ayat yang memperlihatkan kehadiran penerang yang boleh mengubah pada peringkat nukleus dalam SBK, misalnya:

13. Su Teck **jarang-jarang** ponteng kuliah (jangka masa)
14. Saya **selesai** menyiapkan tugas itu. (selesainya peristiwa)
15. Fatimah ketawa **besar**. (adjektif)
16. Azli **benar-benar** menyayangi isterinya. (penegasan)

Berdasarkan beberapa contoh ayat yang kemukakan, kesemua penerang tersebut telah mengubah suai ayat pada peringkat nukleus. Perkara ini dapat dibuktikan melalui representasi SBK seperti yang ditunjukkan dalam rajah di bawah berdasarkan ayat 14, iaitu:

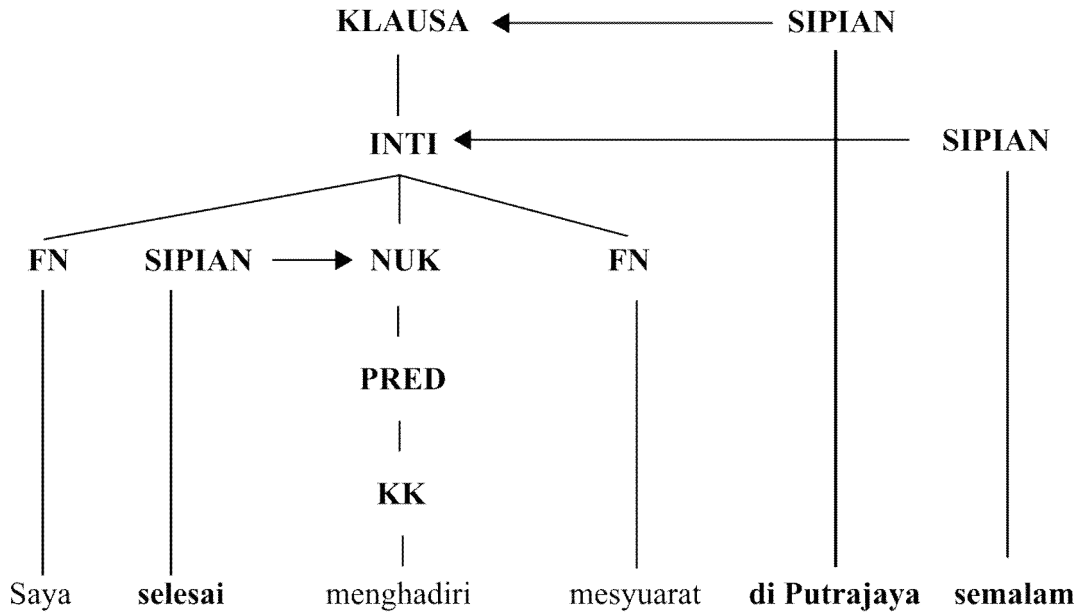

RAJAH 5. Adjung pada Peringkat Nukleus dalam SBK

Merujuk kepada rajah 5, *selesai* merupakan unsur penerang kepada bahagian nukleus, iaitu *menyiapkan*. *Selesai* hanya mengubahsuai peringkat nukleus tanpa melibatkan peringkatnya lain. Oleh sebab itu, adjung bagi *selesai*, iaitu penerang selesainya sesuatu peristiwa ini hadir pada nodus sipian yang dipancangkan pada peringkat nukleus sekaligus ia boleh mengubah suai pada peringkat nukleus. Untuk itu, didapati ketiga-tiga adjung yang berada pada peringkat klausa, inti dan nukleus boleh hadir secara serentak dalam satu ayat yang sama, sekaligus masing-masing mengubah suai peringkatnya dalam SBK. Hal ini dapat dilihat dalam contoh ayat yang berikut:

17. Dia *selesai* menghadiri mesyuarat *di Putrajaya* *semalam*.

Merujuk kepada ayat 17, didapati terdapat tiga adjung yang hadir pada tiga peringkat, iaitu klausa, inti dan nukleus. Adjung berkenaan ialah adjung selesainya sesuatu peristiwa (*selesai*) yang telah mengubah suai nukleus, iaitu *menghadiri*, serta adjung yang merujuk kepada adverba masa (*semalam*) yang telah mengubah suai peringkat inti, iaitu *menghadiri mesyuarat di* samping adjung penerang lokasi (*di Putrajaya*) yang mengubah suai klausa. Hal ini dapat dilihat dalam SBK seperti berikut:

RAJAH 6. Adjung Mengubah Suai Ketiga-tiga Peringkat dalam SBK

Merujuk dengan rajah 6 di atas, adjung berupaya untuk hadir secara serentak dalam ayat yang sama sekaligus mengubah suai setiap peringkatnya. Hal ini dapat dilihat dalam rajah di atas apabila adjung mengubah suai klausa akan hadir di bawah nodus sipian dipancangkan pada peringkat klausa, sementara adjung yang mengubah suai inti akan hadir di bawah nodus sipian yang dipancangkan pada peringkat inti serta adjung yang mengubah suai nukleus akan hadir di bawah nodus sipian yang dipancangkan pada peringkat nukleus.

KESIMPULAN

Dapatan kajian ini jelas menunjukkan bahawa adjung dalam bahasa Melayu sememangnya wujud dalam ketiga-tiga peringkat dalam SBK dan seterusnya mampu memodifikasi setiap peringkat klausa berkenaan. Berdasarkan kajian ini juga, jelas dibuktikan bahawa peranan adjung dalam bahasa Melayu mempunyai persamaan dengan peranan adjung yang diperkatakan oleh Pavey (2010) dalam bahasa Inggeris, iaitu adjung mampu mengubahsuai peringkat nukleus, inti dan klausa dalam SBK. Walau bagaimanapun, dalam kajian ini beberapa penemuan baharu telah ditemui. Dalam konteks bahasa Melayu, didapati bahawa pada peringkat klausa, penerang lokasi juga berperanan dalam mengubah SBK. Dapatan kajian juga mendapati bahawa penerang adjektif dan penerang penegasan pada peringkat nukleus juga, mampu mengubah SBK dalam bahasa Melayu. Berdasarkan penemuan baharu ini juga dapat dirumuskan bahawa dalam bahasa Melayu, penerang lokasi, penerang adjektif dan peranan penegasan juga merupakan adjung yang mampu mengubah SBK dalam bahasa Melayu.

Dapatan kajian ini diharap menjadi sumbangan ilmu kepada bidang bahasa Melayu, terutamanya berkaitan dengan adjung, yang sebelum ini hanya dilihat sebagai penerang predikat sahaja oleh pengkaji-pengkaji bahasa Melayu yang terdahulu. Diharapkan juga agar kajian ini menjadi pencetus kepada kajian akan datang, dalam meneroka peranan adjung dengan lebih terperinci dan menyeluruh, sekaligus dapat menemui beberapa lagi dapatan baharu, khususnya dengan menggunakan pendekatan analisis teori Tatabahasa Peranan dan Rujukan.

RUJUKAN

- Abdullah Hassan. 2006. *Morfologi*. Kuala Lumpur: PTS Professional Publishing.
- Abdullah Hassan. 2008. *Tatabahasa pedagogi untuk sekolah menengah*. Kuala Lumpur: PTS Profesional Publishing.
- Arbak Othman. 1981. *Tatabahasa bahasa Malaysia: Suatu pembaharuan*. Kuala Lumpur:
- Ardiana Ali Amat & Maslida Yusof. 2011. Representasi sintaksis operator bahasa Melayu berdasarkan pendekatan tatabahasa peranan dan rujukan. *Jurnal Bahasa*, 11(1), 1-26.
- Asmah Haji Omar. 1980. *Nahu Melayu mutakhir*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Dowty, R. D. 1979. *Word meaning and montague grammar: The semantik of verbs and times in generatives semantics and in Montague's*. PTQ Hotland: D. Reidel Publishing Company.
- Fang, L. Y. & Abdullah Hassan. 1994. *Nahu Melayu moden*. Kuala Lumpur: Penerbit Fajar Bakti Sdn. Bhd.
- Foley & Van Valin. 1984. *Functional syntax and universal grammar*. New York: Cambridge University Press.
- Kartini Abd Wahab. 2013. Tinjauan pembentukan struktur pasif *di-* berdasarkan tiga pendekatan tatabahasa Generatif. *Jurnal Melayu*, (2), 30-50.
- Maslida Yusof. 2012. Kata kerja bahasa Melayu: Klasifikasi berdasarkan kelas aktionsart. Dlm. Fazal Mohamed Sultan, Harishon Radzi & Norsimah Mat Awal (Peny.) *Pemantapan dan pembinaan ilmu linguistik berasaskan korpus*, hlm. 263-276. Bangi: Universiti Kebangsaan Malaysia.
- Nik Safiah Karim, Farid M. Onn, Hashim Haji Muda & Abdul Hamid Mahmood. 2010. *Tatabahasa Dewan Edisi Ketiga*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Pavey, E. L. 2010. *The structure of language: An introduction to grammatical analysis*. New York: Cambridge University Press.
- Quirk, R. & Greenbaum, S. 1973. *A university grammar of English*. England: Longman Publishing Group. Sarjana Enterprise.
- Thomson, A.J. & Martinet, A.V. 1980. *A practical English grammar. Third Edition*. England: Oxford University Press.
- Van Valin, R. D. & LaPolla, R. 1997. *Syntax: Structure, meaning and function*. New York: Cambridge University Press.
- Van Valin, R. D. 1993. *Advance in Role and Reference Grammar*. Amsterdam: John Benjamin Publishing.
- Vendler, Z. 1967. *Linguistics in philosophy*. New York: Cornell University Press.

PENGHARGAAN

Sekalung penghargaan diberikan kepada Prof. Madya Dr. Maslida Yusof yang telah banyak memberikan panduan dan bimbingan, termasuklah buah fikiran yang bernas sehingga terhasil artikel mengenai adjung.

Biodata Penulis:

Fatihah Md Dom

Penulis merupakan pelajar Sarjana yang sedang melanjutkan pengajian di Universiti Kebangsaan Malaysia dalam bidang Sastera Kajian Bahasa Melayu. Beliau berminat dalam bidang sintaksis, semantik dan morfologi bahasa Melayu.

Nirwana Sudirman

Penulis merupakan pelajar Sarjana yang sedang melanjutkan pengajian di Universiti Kebangsaan Malaysia dalam bidang Sastera Kajian Bahasa Melayu. Beliau berminat dalam bidang falsafah bahasa dan psikolinguistik.

Nur Atikah Ibrahim

Penulis merupakan pelajar Sarjana yang sedang melanjutkan pengajian di Universiti Kebangsaan Malaysia dalam bidang Sastera Kajian Bahasa Melayu. Beliau berminat dalam bidang semantik dan pragmatik bahasa Melayu.